

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за освітньою програмою «Податкова та митна справа»
на тему: «Непрямі податки та їх роль у податковій системі України»

Виконавець:

студент факультету фінансів і
банківської справи
Рибак Михайло Олександрович

_____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Мартинюк Ірина Василівна

_____
/підпис/

Одеса 2022

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогоднішній день податки виступають одним з найбільш ефективних інструментів мобілізації фінансових ресурсів державою, найважливіше місце серед яких належить саме непрямим податкам. Крім наповнення державного бюджету, непрямі податки, а саме податок на додану вартість, акцизний податок та мито виступають одними з ключових інструментів регулювання процесу суспільного виробництва та ціноутворення на внутрішньому ринку товарів та продукції та мають безпосередній вплив на економічні процеси як на державному так і на міжнародному рівнях.

Важка економічна, політична та епідеміологічна ситуація в країні спричиняють досить негативний ефект на загальне становище населення та держави в цілому. Саме тому, для подолання існуючих проблем та викликів, держава має активізуватися в пошуках нових можливостей для економічного розвитку, підтримки бізнес середовища та ділової активності населення, в тому числі в розрізі вирішення проблем та пошуків шляхів вдосконалення в сфері непрямих податків.

Вагомий вклад в дослідження ролі непрямих податків та дослідження пов'язаних з ними проблемних питань внесла як зарубіжна, так і вітчизняна наукова спільнота, серед яких відзначилися: І. І. Янжул, М. Лоре, Н. Л. Халантаєва, І. Х. Озеров, І. А. Майбуров, М. П. Кучерявенко, В. М. Федосов, Г. В. Бех.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення ролі непрямих податків в податковій системі України та надання комплексних рекомендацій стосовно вирішення існуючих проблем пов'язаних з непрямим оподаткуванням в Україні.

Мета дослідження досягається за допомогою вирішення наступних завдань:

- дослідити історичний аспект та передумови зародження непрямих податків та проаналізувати процес їх становлення;
- визначити соціально-економічне значення та функції непрямих податків;
- уточнити особливості пов'язані з процесом нормативно-правового регулювання непрямих податків;
- провести дослідження фіскальної ефективності податку на додану вартість в Україні;
- здійснити моніторинг надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України;
- провести аналіз фіскальної та регулюючої ролі мита та митних платежів в Україні;
- дослідити іноземний досвід в сфері застосування непрямого оподаткування та визначити можливості його імплементації в Україні;
- надати рекомендації щодо вирішення існуючих проблем в сфері справляння непрямих податків;

Об'єкт дослідження – процес справляння непрямих податків.

Предмет дослідження – фіскальна та регулююча роль непрямих податків.

Методи дослідження: історичний (для дослідження хронології становлення непрямих податків), аналіз (для визначення сутності непрямих податків, аналізу їх видів, соціально-економічного значення та функцій) та синтез, формально-юридичний (логічний) (для визначення особливостей нормативно-правового регулювання непрямих податків), аргументації, класифікації (при поділі об'єктів оподаткування за ставками та групами товарів), статистичного спостереження (для дослідження рівня та динаміки надходжень непрямих податків в бюджет України) та узагальнення (для формулювання основних висновків з проведеного дослідження).

Інформаційна база дослідження представлена статистичною інформацією опублікованою на офіційних веб-сторінках Державної казначейської служби України [32], Державної митної служби України [46], Державної податкової служби України [48], Державної служби статистики України [50], законодавчою у розрізі Податкового кодексу України [12] Митного кодексу України [17] та нормативно-правових актів, науковими статтями, публікаціями, інтернет-виданнями та ресурсами.

Публікації. Результати дослідження, що були приведені в дипломній роботі, викладені в збірнику присвяченому студентській науково-практичній конференції ОНЕУ «Сучасні виклики економіки» шляхом публікації тез доповідей: «Аналіз фіскальної ефективності податку на додану вартість в Україні», «Оцінювання фіскальної значимості митних платежів в Україні».

Структура кваліфікаційної роботи складається з: вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Обсяг основного змісту роботи складає 81 сторінок. Робота містить 14 таблиць та 9 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «*Теоретичні засади становлення непрямих оподаткування*» розглянуто історію зародження та еволюцію непрямих податків. Визначено соціально-економічне значення та функції непрямих податків. Досліджено особливості нормативно-правового регулювання непрямих податків.

У другому розділі «*Основні види непрямих оподаткування та їх значення у формуванні доходів бюджету*» здійснено дослідження фіскальної ефективності справляння податку на додану вартість в Україні. Проведено моніторинг надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України. Проаналізовано фіскальну та регулюючу ролі мита в Україні.

У третьому розділі «*Шляхи вдосконалення та перспективи розвитку непрямих оподаткування в Україні*» розглянуто зарубіжний досвід в сфері застосування системи непрямих оподаткування та можлива його імплементація в українських реаліях. Надано рекомендації щодо вирішення існуючих проблем в сфері справляння непрямих податків в Україні.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження, можливо зробити наступні висновки:

1. Під час проведення дослідження, стосовно історії непрямого оподаткування було визначено, що вчені досі не дійшли до єдиної думки, якою можливо було б детально та в повній мірі узагальнити процес становлення непрямих податків як суспільно-економічного явища. Проведення аналізу численних досліджень та наукових публікацій, дозволило умовно поділити історію розвитку непрямого оподаткування на п'ять основних етапів його розвитку.

2. Аналіз соціально-економічного значення та функцій дозволив в повній мірі відобразити всю складність та неоднозначність пов'язаних з застосуванням непрямих податків. Аналіз наукових робіт вчених, що займалися дослідженням цього питання, дозволив привести широкий спектр думок та міркувань, на основі яких було доведено важливість ролі непрямих датків, що в повній мірі реалізується через їх фіскальну функцію – тобто здатності мобілізувати кошти у розпорядження держави для виконання покладених на неї завдань та функцій, а також розподільчу функцію, в основі якої закладено важливість непрямих податків в процесі перерозподілу фондів фінансових ресурсів в державі.

3. Проведення дослідження особливостей нормативно-правового регулювання непрямих податків дозволило визначити, як і за рахунок чого регламентується процес застосування непрямих податків в Україні. Законодавчу базу на основі якої відбувається здійснення процесу нормативно-правового регулювання складає: Податковий кодекс України, Митний кодекс України та низка інших законодавчих актів, що регулюють окремі питання не визначені цими кодексами.

4. Під час проведення дослідження фіскальної ефективності справляння податку на додану вартість в Україні, була доведена важливість даного виду податків при формуванні доходів державного бюджету. На основі аналізу індикаторів фіскальної ефективності, було визначено що левову частку в надходженнях державного бюджету займає саме ПДВ. В загальній структурі надходжень, наприкінці 2021 року, на надходження з ПДВ припадало майже 41,37% всіх доходів державного бюджету. А середнє значення в період за 5 років коливалося в межах 39-40%. В цілому оцінка фіскальної ефективності та значимості ПДВ дозволила виявити основні проблеми, які переслідують даний податок сьогодні.

5. Було здійснено моніторинг надходжень акцизного податку до Зведеного бюджету України в 2017 – 2021 роках, що дозволило оцінити фіскальну значимість даного виду податків, проаналізувати за рахунок яких акцизів більшою мірою формуються надходження даного виду податків, та було виявлено певні проблемні питання пов'язанні з процесом його адміністрування в Україні.

6. Аналіз фіскальної та регулюючої ролі мита дозволив прослідкувати яку роль відіграють мито та митні платежів в захисті економічних інтересів

України в розрізі міжнародної торгівлі, оцінити їх фіскальне значення та визначити за рахунок яких видів надходжень формуються ввізне мито в структурі податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції. На основі проведеного аналізу динаміки надходжень податків з мита за останні п'ять років, було визначено основні проблеми з якими зіткнулася Україна в процесі його адміністрування.

7. Аналіз зарубіжного досвіду на прикладі Франції, Угорщини, Польщі та інших країн Європейського Союзу продемонстрував особливості застосування непрямих податків в цих країнах. Не зважаючи на значну податкову гармонізацію податкових систем країн ЄС вони залишаються достатньо самостійними, особливо в питанні встановленні та регулюванні ставок податків. На базі проведеного дослідження іноземного досвіду в розрізі справляння непрямих податків, можна зробити висновок, що в Україні є всі можливості для вирішення існуючих проблем в цій сфері, особливо стосовно питання залучення додаткових джерел надходжень фінансових ресурсів, що досягається не тільки за рахунок реформування вже існуючих податків, а також введення нових непрямих податків.

8. Проведений аналіз динаміки податкових надходжень а також дослідження іноземного досвіду, дозволило сформулювати низку рекомендацій стосовно кожного окремого виду податків.

9. Так реформування ПДВ вбачається в: адаптації українського законодавства до стандартів ЄС, диференціювання податкових ставок, зниженні кількості податкових пільг, підвищення рівня відповідальності за порушення податкового законодавства та забезпечення своєчасного відшкодування ПДВ.

10. Основні шляхи вдосконалення акцизного оподаткування вбачаються в: підвищенні відповідності податкового законодавства в сфері акцизного оподаткування до стандартів ЄС, боротьба з тінізацією та посилення ступеню відповідальності за порушення податкового законодавства стосовно розповсюдження підакцизних товарів, підвищення фіскального та регулятивного значення акцизного податку та посилення його екологічної спрямованості.

11. Реформування мита передбачає собою: створення ефективного механізму контролю за діяльністю контролюючих органів, підвищення фіскальної та регулюючої ролі мита, за рахунок введення додаткових ставок податку, спрощення процедур митного оформлення, підвищення рівня співпраці між митними органами України та державами, з якими в Україні є спільний кордон, а також удосконалення взаємодії між Державною митною службою України та іншими органами, що здійснюють контрольну-перевірочну діяльність.

12. Зміни в існуючій системі непрямих оподаткування, також мають супроводжуватись введенням на території України специфічних непрямих податків на прикладі країн ЄС, таких як: податок на страхування, дорожній податок, податок на фінансові операції та плата за екологічний продукт.

